

УДК 303.42:316.77

DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2020.3\(43\).9](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2020.3(43).9)

I. С. Бондаренко

кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри теорії комунікацій реклами та зв'язків з громадськістю
e-mail: lystopad.iryua@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8945-986X
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66 а, м. Запоріжжя, 69600, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ НАУКИ ПРО СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Мета статті – аналіз основних методологічних парадигм, що окреслилися у світовій і вітчизняній науці про комунікації.

Методологія дослідження. Авторка, спираючись на методику компаративного аналізу, намагається окреслити специфіку національних програм розвитку науки про соціальні комунікації. Вивчаючи світовий досвід вивчення феноменів масової комунікації й соціальнокомунікаційних технологій, фахівчиня здійснює ретельний огляд терміносистеми цього академічного проєкту. Її увага зосереджується на точній семантиці й джерелах походження термінів, що означають цю галузь знань, – «комунікативістика», «комунікологія» (communicology), «наука про соціальні комунікації» («communication studies» / «communication sciences»). Методика метааналізу дозволила відтворити процес становлення соціальнокомунікаційного підходу у вітчизняній науці.

Результати. У статті обстоюється думка про те, що вітчизняна платформа вивчення соціальних комунікацій постає модерною й автономною дослідницькою стратегією, що інтегрує здобутки світової гуманітаристики й практики наукового осягнення комунікаційних систем у працях українських учених.

Новизна. Подано критичне осмислення застосування інструментарію соціального інжинірингу до конструювання соціальнокомунікаційного простору суспільства. Репрезентовано динаміку змістовних модифікацій концепту «соціальний інжиніринг» у світовій науці.

Практичне значення. Розвідка спонукає до думки, що статус соціальних комунікацій як прикладної науки автоматично впорядковує увесь її методологічний ресурс, орієнтований на проєктування комунікаційних систем і мереж, оптимізацію існуючих соціальнокомунікаційних технологій, прогнозування можливих негативних наслідків їх впливу на суспільство, конструювання безпечного правового інформаційного простору.

Ключові слова: соціальнокомунікаційні технології, методологія, новітні медіа, соціальний інжиніринг, терміносистема, комунікологія, соціальні комунікації, комунікативістика.

I. Вступ

Наразі проблема вироблення ефективних наукових підходів до явищ комунікації постає центральним завданням не лише української, а й світової науки. Цей аспект наукового пошуку дуже зримо означила датська медіафахівчиня Л. Філліпс, акцентуючи увагу на питанні маргіналізації студій комунікації в європейському дослідницькому й освітньому ландшафті. На її думку, фрагментарність і слабка інституалізація досліджень комунікації спричиняють цілком передбачувану нелегітимність комунікативістики як науки. Ці процеси зумовлюють регрес критичних, колаборативних підходів до теорії й практики комунікацій, адже тільки вони можуть упоратися з теоретично тонкими інструментальними категоріями аналізу комунікацій, характерними для неоліберальної економіки знань [10].

II. Постановка завдання та методи дослідження

Метою нашого дослідження постає аналіз основних методологічних парадигм, що окреслилися у світовій і українській науці про комунікації. Тож актуалізуємо низку важливих питань, що постають під час застосування дослідницької процедури до фактів соціальних комунікацій: упорядкування термінів науки про соціальні комунікації, визначення статусу соціального інжинірингу в наукових стратегіях соціогуманітаристики, виявлення оптимальних моделей аналізу соціальнокомунікаційних технологій. У процесі дослідження були застосовані загальнонаукові методи аналізу й синтезу, систематизації, а також діахронічний метод і компаративний аналіз.

За допомогою компаративного аналізу окреслено специфіку національних програм розвитку науки про соціальні комунікації. Вивчаючи світовий досвід дослідження феноменів масової комунікації й соціальнокомунікаційних технологій, здійснюємо ретельний огляд терміносистеми

цього академічного проєкту, зосереджуючися на точній семантиці й джерелах походження термінів, що означають цю галузь знань: «комунікативістика», «комунікологія» (communicology), «наука про соціальні комунікації» («communication studies» / «communication sciences»). Методика мета-аналізу дала змогу відтворити процес становлення соціальнокомунікаційного підходу в українській науці.

III. Результати

З огляду на соціокультурну й технологічну складність сучасних феноменів соціальних комунікацій можна констатувати, що їх методологічний вимір постає справжньою науковою проблемою. Про це, зосібна, зауважує авторський колектив англомовного видання «Communication, Cultural and Media Studies: The Key Concepts» [6] та пояснює концептуально-методологічну різновекторність науки про комунікації відносно нетривалою історією її інституалізації. За словами дослідників, пік зацікавленості медіазнавчими студіями припадає лише на 60–70-ті рр. ХХ ст. У цей час відносно молода наукова платформа активно послуговувалася дослідницьким арсеналом інших академічних дисциплін, що зумовило її методологічну незбалансованість.

Дж. Корнер у найновішій його праці так само звертає увагу на термінологічну й концептуальну невпорядкованість науки про комунікації. Це передусім стосується базової категорії – «комунікація», варіант якої в множині («комунікації») може належати до іншого типу академічного проєкту. Дослідник слушно зазначає: «Навіть поширений подвійний маркер “медіа й комунікація” або його реверс може здатися швидше стратегічною тавтологією, ніж реальним індикатором двійної ідентичності у диференційованих просторах, хоча “медіа” насамперед позначає форми й системи, а “комунікації” вказує на відносини й процеси» [8, с. 2]. Цікаво, що на цьому аспекті наголошує й В. Різун: «Невинна множина задає цьому поняттю (“соціальні комунікації”. – І. Б.) іншу наукову парадигму, ніж поняттю, що виражене терміном в однині. По суті йдеться про різницю між явищами, процесами, функціями і справами, роботою, виробництвом, які “експлуатують” ці явища, процеси, функції» [4, с. 309]. П. Саймонсон, Дж. Пек, Р. Крейг, Дж. Джексон також семантично градуують категорію числа іменника «комунікація»: до сфери «комунікацій» вони зараховують медіа, інституції, комунікаційні системи й потоки, до царини «комунікація» – «символічну експресію та обмін» [12, с. 2].

Зокрема, Дж. Корнер висловлює позицію, що динаміка національних досліджень у галузі комунікацій залежить від політичного порядку й фінансування науки. Ба більше, вона наслідуює схеми модернізації й глобалізації суспільства та відгукується на соціальні запити: «Діапазон наукових змінних простежується не лише в географії (завдяки ґрунтовним дослідженням країн Східної Європи, Азії, Латинської Америки та Африки), він також ілюмінаційно відслідковується через історичні трансформації, коли у зв'язку з новими економічними й політичними обставинами часом радикально змінюються пріоритети науки» [8, с. 6]. Це твердження дуже яскраво демонструє досвід української науки про соціальні комунікації.

Наразі в науці про комунікації триває різюча трансформація її методологічного ресурсу. Цей процес відбувається через інтенсифікацію інформаційних потоків, зумовлену небувалим розвитком ІТ-технологій. Наука про соціальні комунікації поповнила свої термінологічні ресурси концептами «нові медіа», «соціальні медіа», «цифрові медіа», «соціальні мережі». Світ потроху відмовляється від класичного/традиційного журналізму, а інформаційна діяльність переходить у режим аматорського (непрофесійного) відтворення подій і фактів. Конструкт «медіа» поступається перед семантично ширшими й концептуально універсальнішими поняттями «комунікації» й «технологія». Безумовно, усі ці аспекти впливають на рівень інституалізації й наукового статусу світової науки про комунікації, оскільки ті процеси, що відбуваються у глобальному медіапросторі, руйнують старі професійні й академічні межі.

Тому напрацювання українських фахівців у галузі соціальних комунікацій (спершу журналістикознавців) щодо формування нової концептуально-методологічної платформи – науки про соціальні комунікації – вважаємо абсолютно виправданим і правильним шляхом розбудови модерних підходів до явищ глобалізованого інформаційного суспільства. В. Різун розширив академічне поле науки про соціальні комунікації такими об'єктами дослідження: комунікаційна діяльність різноманітних соціальних інститутів, форми і види їх комунікаційної інституалізації, соціальнокомунікаційні технології та їх застосування в різних сферах конститування суспільства, засоби масової інформації й комунікації, соціальнокомунікаційні системи, технології виготовлення, збереження і дистрибуції соціальнокомунікаційних продуктів, особливості використання соціумом соціальнокомунікаційного продукту тощо [4, с. 307–308].

Безперечно, таке предметне коло зумовлює специфічні методологічні пріоритети науки про соціальні комунікації – це має бути міждисциплінарний академічний проєкт. Міждисциплінарність передбачає поєднання методів, термінології й концептуальних моделей двох або більше академічних дисциплін задля досягнення спільної дослідницької мети. Саме міждисциплінарний підхід, на нашу думку, має стати тією пошуковою стратегією, що інтегрує методологічні набутки соціології, соціолінгвістики, політології, психології й медіазнавчих студій.

На думку В. Різун, на теперішньому етапі розвитку української науки про комунікації потрібно послуговуватися арсеналом метааналізу, за допомогою якого можна здійснити «гігантську працю на систематизацію комунікаційних знань, а також на вибирування з «когнітивного кон-

гломерату» по краплинах знань окремо, що стосуються, наприклад, масової комунікації, окремо, що стосуються соціальних комунікацій» [4, с. 309]. Зауважимо, метааналіз – це статистична процедура об'єднання результатів численних різновекторних досліджень однієї тематики.

Водночас В. Різун пропонує диференціювати дві методологічні сфери – науку про соціальні комунікації й комунікативістику, теоретичним ресурсом якої може послуговуватися перша, цілком автономна галузь. Дослідник пропонує класифікацію цих споріднених, але інструментально відмінних дисциплін за такими критеріями: загальна, спеціальна, теоретична, прикладна комунікативістика; наука про соціальні комунікації розчленовується на інженерно спрямовані / технологічні галузі знань – теорія та історія соціальних комунікацій, документознавство, архівознавство, книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, теорія та історія журналістики, теорія та історія видавничої справи та редагування, прикладні соціально-комунікаційні технології, соціальна інформатика [4, с. 311]. Принциповою позицією В. Різун та його школи постає практичне спрямування науки про соціальні комунікації, що передбачає проектування й конструювання соціальнокомунікаційних мереж у системі соціального інжинірингу з метою консолідації всіх суспільних інститутів.

Спираючись на аудит зарубіжних праць, у яких автори аналізують проблеми комунікації, А. Похресник намагається окреслити сутність таких дисциплін, як комунікативістика, комунікологія, ноокомунікологія. Дослідник досить детально аналізує вітчизняну практику терміновжитку й доходить висновку, що «комунікативістика» постає цілком мотивованим українськомовним відповідником міжнародних конструкцій «Communications and Media Study» та «Communication Study». Учений зауважує: «Комунікативістика – наука, яка досліджує гуманітарні аспекти комунікації, розвитку інформаційних систем і засобів, а також характер, форми, результати їх впливу на соціум, займається процесами людського спілкування, охоплює широке коло питань, від розмови віч-на-віч до засобів масової інформації» [2, с. 44]. На думку автора, предметом дослідження комунікативістики є проблеми журналістики, кінокритики, театру, бізнес-комунікації, радіо, телебачення та виробництва фільмів, комп'ютерної комунікації й нових медіа [2, с. 44–45].

За логікою А. Похресника, українська наука й система вищої освіти в умовах гібридної війни / «консцієнтальної агресії» [2, с. 45] має виробити власну термінологічну парадигму науки про комунікації, відмінну від традицій російської школи. Утім, лексема «коммуникативистика» якраз постає термінологічним атрибутом саме російської науки, який на початку нового століття запозичили вітчизняні науковці. Не витримують критики й такі твердження дослідника: «на Заході найбільш поширеним є термін «комунікологія» (Communicology)» [2, с. 45]; ««комунікологій» у США є багато, як і багатьох інших споріднених термінів» [2, с. 46].

Відразу уточнимо: терміни «communication studies» або «communication sciences» використовують на позначення академічної дисципліни, яка вивчає процеси людської комунікації, моделі комунікації, комунікаційну організацію суспільних інститутів і комунікаційних способів взаємодії між ними. Так, К. Калхун зараховує до проблемного поля науки про комунікації широке коло питань, такі як: риторика і мовлення, драма і театр, масова комунікація, дослідження громадської думки, міжособистісне й групове спілкування, організаційна комунікація, журналістика, паблік рилейшнз, маркетинг, політологія, культурологія, мас-медіа (історія медіа від мовлення до письма, друку й електронних ЗМІ, телемовлення, кіно й відео, нові медіа, зосібна, інтернет, продакшн). Водночас учений зазначає: «Є галузі, які б наразі могли бути краще представлені саме у communication studies: політика, економіка й політична економія, інжиніринг і комп'ютерні науки, дизайн» [5, с. 1481].

У світовій науці «communicology» / «комунікологія» позначає навчальну / академічну дисципліну, яка вивчає людські способи створення й використання комунікативних актів для впливу на соціальне довкілля. Комунікологи досліджують конкретні функції комунікації – міжособистісне спілкування, обробку меседжів і переконання. Так, Р. Ланіган у праці «The human science of communicology» (1992) підкреслює: «Термін “комунікологія” є назвою дисципліни, що досліджує людський дискурс» [13, с. xv]. Ба більше, у 2018 р. побачила світ колективна монографія «Communicology for the Human Sciences: Lanigan and the Philosophy of Communication». Е. Сміт, І. Кетт, І. Ключанов зосереджують свою увагу на теоретичних і методологічних основах семіотичної феноменології та розглядають комунікацію як складник усього людського свідомого досвіду, соціальних відносин, включаючи жестові, дискурсивні, перформативні, художні, поетичні й масово опосередковані її форми [7, с. xxvii]. Дослідники зауважують, що, на відміну від психолінгвістів і когнітивних нейробіологів, комунікологи, спираючись на феноменологічний аналіз, розглядають мову як одну з виразних семіотичних можливостей людини. У такому розрізі мова постає творчою субстанцією – «creative languaging» [7, с. 2]. Е. Сміт, І. Кетт, І. Ключанов категорично заявляють, що комунікологія є іншим академічним проектом, ніж «communication studies», та не вивчає феномен комунікації з позицій «технологій і медіадосліджень» [7, с. 3].

Тому вважаємо безпідставними й термінологічно некоректними заяви А. Похресника щодо закріплення в українській науці єдиної універсальної назви «комунікологія», яка, на його думку, «добре узгоджується з європейською практикою і прекрасно “вбудовується” у довгу низку широко вживаних у системі вищої освіти термінів – психологія, політологія, філологія і т. д.» [2, с. 46]. Необґрунтованою постає й пропозиція автора щодо «побудови на класичних і новітніх ноодося-

гненнях «ноокомунікології» як необхідної для умов XXI ст. комплексної науки з дуже широким спектром використання» [2, с. 47]. На наш погляд, не варто обтяжувати точний, історично й методологічно вивіреним науковий термін відносно молодій дисципліні надлишковою основою «ноо».

На наше переконання, термінологічна назва нової галузі знань – «соціальні комунікації», запропонована В. Різуном, є найбільш оптимальним варіантом позначення прикладної гуманітарної науки, що враховує світовий методологічний досвід та узагальнює всі теоретичні напрацювання вітчизняних досліджень. Поняття «соціальні комунікації» інтегрує увесь обшир проблематичного поля цього академічного й прикладного проєкту: масмедіа, цифрові медіа, соціально-комунікаційні технології, медіакомунікації, журналістика, інформаційні відносини, інформаційний суверенітет.

Зокрема, В. Різун підкреслює, що ці різновиди соціальних комунікацій слугують неодмінним компонентом інженерування всіх суспільних інституцій, зрештою, розбудови нового цивілізаційного формату – інформаційного суспільства. Саме тому об'єкти науки про соціальні комунікації вимагають абсолютно нового методологічного підходу, який би враховував їх практичну / «матеріалознавчу» спрямованість – технологічно вивірене, науково апробоване, професійно організоване моделювання суспільних систем.

Такої самої думки дотримуються П. Саймонсон, Дж. Пек, Р. Крейг, Дж. Джексон. Здійснюючи справжню академічну ревізію світових досліджень комунікацій, учені констатують: «концепт “комунікація” постає все більш важливою ідеєю для осмислення розвитку й організації знань, суспільства, політичного життя, особистості. Репрезентуючи світ як систему знаків і символів, а також матеріальних технологій і видів транспортування, “комунікація” є тим усеосяжним терміном, який міг би об'єднати велику кількість теоретичних робіт, чия б автономна історія вважалася б цінною і здатною до перегляду важливих вимірів сьогодення» [12, с. 13].

Зауважимо, з 70-х рр. XX ст. у світовій науковій спільноті концепт «комунікація» постає найважливішим механізмом соціальних змін («social change»). У цьому контексті комунікація забезпечує процес публічного й приватного діалогу, завдяки якому відбувається принципово інша організація суспільного буття. Успішність соціальних змін залежить від рівня володіння суспільними суб'єктами процесом і змістом комунікації, а також від міри поінформованості громади. У такій партикулярній моделі акцент мусить зміститися з переконань і передачі інформації від сторонніх технічних експертів на публічний діалог, дебати й обговорення. Водночас комунікація не може прямо впливати на зміну індивідуальної поведінки, а повинна сприяти виробленню соціальних норм, політики і культури.

Крім того, В. Різуну належить визначення основного вектора досліджень науки про соціальні комунікації – соціальнокомунікаційного підходу. Учений «розкладає» на деталі загальну логіку та стратегію наукового аналізу й доходить висновку, що кожна академічна платформа базується на специфічній комбінації способів і методів продукування нового знання. Дослідник пропонує таке визначення соціальнокомунікаційного підходу: «це підхід, який передбачає аналіз явищ у контексті суспільної взаємодії соціальних інститутів, засобів, соціальних ролей» [3, с. 14]. На думку В. Різун, основна увага соціальнокомунікаційного аналізу має спрямовуватися на «технологічно задані соціальні функції змісту, його соціальну роль, суспільне призначення, визначене “виробниками змісту”» [3, с. 14]. У такому формулюванні закладено глибокий дослідницький сенс – вихід гуманітариста з описового / «постконстатованого» режиму вивчення об'єкта та його перехід у поле «живого», технологічно зумовленого продукування змісту через наукове координування консультування, проєктування комунікаційних процесів.

В. Різуну та його науковій школі довелося буквально відвойовувати серед академічної спільноти визнання нової галузі знань, спрямованої на модернізацію методологічного ресурсу і на синхронний рух у рідше світової науки про комунікації. Ця тенденція характерна не лише для України, а й для більшості держав, у яких сформувалися потужні наукові школи вивчення комунікацій. На цю обставину вказують, зокрема, Дж. Пулі й Д. Парк: «Дослідження у царині комунікацій» – це справжній здобуток кожної спеціалізованої наукової платформи, відвойованих за допомогою (а інколи через перешкоди) урядів воєнного часу, зацікавленої громадськості, нервових науковців, амбітних університетів і потребує бізнесу» [11, с. 77].

Вкотре наголошуємо, комунікація й комунікації постають найдинамічнішими феноменами модерної суспільної дійсності. Водночас її соціокультурна, антропологічна, техніко-технологічна багатозаровість не піддається вузькогалузевій «методологічній оптиці» (М. Бутиріна [1, с. 119]) вимірювання. Так, М. Міфсуд, окреслюючи гуманітарні виміри комунікацій, подає панораму наукових інтерпретацій цього поняття: ресурс для запиту й обміну концепціями й практиками; засіб вивчення онтологічних, гносеологічних, технологічних, екзистенціальних, перформативних та етичних смислів нашого комунікативного ества, яке формується за допомогою символічної дії й опосередкованого обміну в постійно змінних матеріальних та афективних середовищах, просторах і місцях; дисципліна, похідна риторики, одна з оригінальних ліберальних наук («liberal arts»), що розвивається в трансдисциплінарному фокусі, бінарно трансформуючи гуманітарні й природничі студії; інструмент для деколонізації знань; інструмент для вивчення, критики, залучення й створення нових медіа нашого спільного цифрового життя; практика опору [9, с. 79]. Безпереч-

но, усі ці аспекти зумовлюють міждисциплінарну специфіку наукового вивчення соціальних комунікацій.

Активні пошуки методологічної парадигми вивчення феноменів соціальної комунікації спричинили актуалізацію досить неоднозначного за своїми експериментальними процедурами академічного проєкту – соціального інжинірингу. Методологічна модель науки про соціальні комунікації, розроблена В. Різун та його школою, постає модерним академічним проєктом, що враховує вимоги української держави до науки й культури в умовах розбудови інформаційного суспільства. У задумах учених наука про соціальні комунікації мусила оформитися у прикладну платформу професійно-технологічного конструювання / проєктування комунікаційних систем і взаємодії. В. Різун так означає сутність соціальнокомунікаційного підходу до вивчення явищ, процесів, функцій соціальних комунікацій: «фіксація, моніторинг, опис, аналіз та інтерпретація даних у системі понять соціальнокомунікаційного інжинірингу, а точніше – з точки зору того, чи здійснює об'єкт дослідження на соціум той вплив, який технологічно закладався, і як соціум відреагував на об'єкт впливу» [4, с. 311].

Укотре наголошуємо на метафоричному використанні термінів «соціальний / комунікаційний / соціальнокомунікаційний інжиніринг», якими В. Різун підкреслював практичний / прикладний статус нової наукової галузі. На нашу думку, вивчення фактів і наслідків впливу соціальних комунікацій на суспільство неможливе без розробки нових гуманітарних технологій – алгоритмів дій як засобу досягнення конкретного практичного й корисного результату. Фактично, у прикладних науках технологія постає основним компонентом дослідницької процедури.

IV. Висновки

Вважаємо, українська наука про соціальні комунікації, яка спрямована на специфічний дослідницький предмет – соціальнокомунікаційні технології, що реалізуються у процесі професійної комунікаційної діяльності, постає різновидом прикладного знання. Статус прикладної науки автоматично впорядковує увесь її методологічний ресурс, орієнтований на проєктування комунікаційних систем і мереж, оптимізацію соціальнокомунікаційних технологій, прогнозування можливих негативних наслідків їх впливу на суспільство, конструювання безпечного правового інформаційного простору. Така дослідницька стратегія неможлива без урахування історичної й національної специфіки розвитку соціальних комунікацій.

Підкреслюємо, що соціальний інжиніринг у контексті розвитку соціальнокомунікаційних технологій постає історичним фактом їх функціонування в специфічному суспільно-політичному, культурному й економічному ландшафті. В умовах українського дієпису соціальнокомунікаційний інжиніринг становить неоднозначну сторінку розвитку масмедіа, що закарбувався в соціальній пам'яті як елемент тоталітарної моделі суспільства. Нині концепт «соціальний інжиніринг» має дуже «розмиту» й нестабільну терміносистему, що не претендує на виокремлення автономної методологічної парадигми. У світовій науці його здебільшого використовують на позначення жорсткого управлінського ресурсу в авторитарних режимах, кіберзлочинів з отримання конфіденційної інформації, маніпулятивних технік пропаганди, геноцидних програм, цілеспрямованих заходів влади й бізнесу щодо впровадження відповідних суспільно-політичних або корпоративних проєктів; і лише у поодиноких випадках термін «соціальний інжиніринг» характеризує ефективні суспільні реформи (досвід Швеції, Нідерландів). Саме тому перспективою подальших досліджень має стати узгодження й упорядкування методологічної парадигми соціальних комунікацій.

Список використаної літератури

1. Бутиріна М. В. Наукові дослідження соціальних комунікацій в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Соціальні комунікації»*. 2018. № 11. С. 119–121. URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/11669> (дата звернення: 12.05.2020).
2. Похресник А. Комунікологія *adversus* комунікативістика у стратегії змін вищої освіти України. *Вища освіта України*. 2017. № 4. С. 41–48.
3. Різун В. В. До питання про соціальнокомунікаційні наукові проблеми і наукові проблеми взагалі. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2013. Т. 52. С. 10–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_52_3 (дата звернення: 12.05.2020).
4. Різун В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій. *Психолінгвістика*. 2012. Вип. 10. С. 305–314. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_44 (дата звернення: 18.05.2020).
5. Calhoun C. Communication as Social Science (and More). *International Journal of Communication*. 2011. Vol. 5 (1). P. 1479–1496. DOI: 10.1590/S1809-58442012000100014.
6. Communication, Cultural and Media Studies: The Key Concepts. Third Edition / ed. by J. Hartley. London : Routledge. Taylor & Francis Group, 2004. 262 p. DOI: library.uniteddiversity.coop.
7. Communicology for the Human Sciences: Lanigan and the Philosophy of Communication / ed. by A. R. Smith, I. E. Catt., I. E. Klyukanov. Peter Lang Inc., International Academic Publishers, 2018. 556 p.
8. Corner J. Origins and transformations: histories of communication study. *Media, Culture & Society*. 2019. January, 15. DOI:10.1177/0163443718820666.

9. Mifsud M. L. To the humanities: what does communication studies give? *Review of Communication*. 2019. № 19 (2). P. 77–93. DOI: 10.1080/15358593.2019.1599411.
10. Phillips L. Epistemological (Im)possibilities and the Play of Power: Effects of the Fragmentation and Weak Institutionalization of Communication Studies in Europe. *International Journal of Communication*. 2016. Vol. 10. P. 689–705. URL: <http://ijoc.org> (date of request: 17.05.2020).
11. Pooley J. D., Park D. W. Communication Research. *The Handbook of Communication History* / ed. by P. Simonson, J. Peck, R. Craig, J. Jackson. London : Routledge Handbooks, 2012. 528 p. URL: <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203149119.ch3> (date of request: 17.05.2020).
12. *The Handbook of Communication History* / ed. by P. Simonson, J. Peck, R. Craig, J. Jackson. London : Routledge Handbooks, 2012. 528 p. URL: <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203149119.ch1> (date of request: 17.05.2020).
13. *The Human Science of Communicology: A Phenomenology of Discourse in Foucault and Merleau-Ponty* / ed. by R. Lanigan. Duquesne University Press, 1992. 273 p. URL: https://www.academia.edu/22355111/THE_HUMAN_SCIENCE_OF_COMMUNICOLOGY_A (date of request: 17.05.2020).

Reference

1. Butyrina, M. V. (2018). Naukovi doslidzhennia sotsialnykh komunikatsii v Ukraini [Scientific research of social communications in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Sotsialni komunikatsii»*, 11, 119–121. Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/11669> [in Ukrainian].
2. Pokhresnyk, A. (2017). Komunikolohiia adversus komunikatyvistyka u stratehii zmin vyshchoi osvity Ukrainy [Communicology adversus communicative studies in the strategy of changes in higher education in Ukraine]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 4, 41–48 [in Ukrainian].
3. Rizun, V. V. (2013). Do pytannia pro sotsialnokomunikatsiini naukovi problemy i naukovi problemy vzhali [On the question of socio-communicative scientific problems and scientific problems in general]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, 52, 10–18. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_52_3 [in Ukrainian].
4. Rizun, V. V. (2012). Do pytannia pro sotsialnokomunikatsiini naukovi problemy i naukovi problemy vzhali [Essays on the methodology of social communication research]. *Psycholinguistics*, 10, 305–314. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_44 [in Ukrainian].
5. Calhoun, C. (2011). Communication as Social Science (and More). *International Journal of Communication*, 5(1), 1479–1496. DOI: 10.1590/S1809-58442012000100014 [in English].
6. Hartley, J. (Ed.). (2004). *Communication, Cultural and Media Studies: The Key Concepts*. Routledge. Taylor & Francis Group. DOI: [library.uniteddiversity.coop](https://doi.org/10.4324/9780203149119) [in English].
7. Smith, A. R., Catt, I. E., & Klyukanov, I. E. (Eds.). (2018). *Communicology for the Human Sciences: Lanigan and the Philosophy of Communication*. Peter Lang Inc., International Academic Publishers [in English].
8. Corner, J. (2019). Origins and transformations: histories of communication study. *Media, Culture & Society*, January 15. DOI : 10.1177/0163443718820666 [in English].
9. Mifsud, M. L. (2019). To the humanities: what does communication studies give? *Review of Communication*, 19(2), 77–93. DOI: 10.1080/15358593.2019.1599411 [in English].
10. Phillips, L. (2016). Epistemological (Im)possibilities and the Play of Power: Effects of the Fragmentation and Weak Institutionalization of Communication Studies in Europe. *International Journal of Communication*, 10, 689–705. Retrieved from <http://ijoc.org> [in English].
11. Pooley, J. D., & Park D. W. (2012). Communication Research. *The Handbook of Communication History*. Ed. P. Simonson, J. Peck, R. T. Craig, J. Jackson. Routledge Handbooks. Retrieved from <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203149119.ch3> [in English].
12. Simonson, P., Peck, J., Craig, R., & Jackson, J. (Eds.). (2012). *The Handbook of Communication History*. Routledge Handbooks. Retrieved from <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203149119.ch1> [in English].
13. Lanigan, R. (Ed.). (1992). *The Human Science of Communicology: A Phenomenology of Discourse in Foucault and Merleau-Ponty*. Edition. Duquesne University Press. Retrieved from https://www.academia.edu/22355111/THE_HUMAN_SCIENCE_OF_COMMUNICOLOGY_A [in English].

Стаття надійшла до редакції 04.07.2020.

Received 04.07.2020.

Bondarenko I. Regards the Problem of Formation of Methodological Guidelines of Science of Social Communications

The purpose of the article is to analyze the main methodological paradigms that have emerged in the world and Ukrainian science of communication.

Research methodology. The author, based on the methodology of comparative analysis, tries to outline the specifics of national programs for the development of the science of social communica-

tions. Studying the world experience of research the phenomena of mass communication and social communication technologies, the expert carries out a thorough review of the terminology of this academic project. Her attention is focused on the exact semantics and sources of origin of the terms that denote this field of knowledge – «communicative studies», «communicology», «science of social communications» («communication studies» / «communication sciences»). The method of meta-analysis allowed to reproduce the process of formation of the social communication approach in Ukrainian science.

Results. The article argues that the Ukrainian platform for the study of social communications is a modern and autonomous research strategy that integrates the achievements of the world humanities and the practice of scientific understanding of communication systems in the works of Ukrainian scholars.

Novelty. The article presents a critical understanding of the application of social engineering tools to the construction of social communication space of society. The research represents the dynamics of meaningful modifications of the «social engineering» concept in world science.

Practical significance. The study suggests that the status of social communications as an applied science automatically organizes all its methodological resources, focused on the design of communication systems and networks, optimization of existing social communication technologies, forecasting the possible negative consequences of their impact on society, constructing secure legal information space.

Key words: media technologies, methodology, latest media, social engineering, term system, communication science, social communications, communicative studies.

Бондаренко И. С. К проблеме формирования методологических ориентиров науки о социальных коммуникациях

Цель статьи – анализ основных методологических парадигм, которые обозначились в мировой и украинской науке о коммуникациях.

Методология исследования. На основе компаративного анализа определена специфика национальных программ развития науки о социальных коммуникациях. В процессе изучения мирового опыта исследования феноменов массовой коммуникации и социально-коммуникационных технологий осуществлен тщательный осмотр терминосистемы этого академического проекта. Внимание сосредоточено на точной семантике и источниках происхождения терминов, которые обозначают эту область знаний: «коммуникативистика», «коммуникология» («communicology»), «наука о социальных коммуникациях» («communication studies» / «communication sciences»). Методика метаанализа позволила воспроизвести процесс становления социально-коммуникационного подхода в отечественной науке.

Результаты. В статье отстаивается мысль о том, что отечественная платформа изучения социальных коммуникаций является современной и автономной исследовательской стратегией, интегрирующей достижения мировой гуманитаристики и практики научного постижения коммуникационных систем в трудах украинских ученых.

Новизна. Критически осмыслено применение инструментария социального инжиниринга для конструирования социально-коммуникационного пространства общества. Представлена динамика содержательных модификаций концепта «социальный инжиниринг» в мировой науке.

Практическое значение. Исследование наводит на мысль, что статус социальных коммуникаций как прикладной науки автоматически упорядочивает весь ее методологический ресурс, ориентированный на проектирование коммуникационных систем и сетей, оптимизацию существующих социально-коммуникационных технологий, прогнозирование возможных негативных последствий их влияния на общество, конструирование безопасного правового информационного пространства.

Ключевые слова: медиатехнологии, методология, новые медиа, социальный инжиниринг, терминосистема, коммуникология, социальные коммуникации, коммуникативистика.